

Научная новизна. Выделены и раскрыты социальный, экономический, экологический и научно-технический аспекты рассмотрения технологического обновления производства. В частности установлено, что: социальный аспект предполагает повышение качества продукции и проявляется в удовлетворении запросов потребителей и положительной репутации для предприятия; экономический аспект проявляется в том, что технологическое обновление производства должно обеспечивать возможность получения большей прибыли предприятием и ценовую привлекательность продукции для потребителей; экологический аспект технологического обновления производства означает, что новые, прогрессивные технологии должны направляться на производство экологически чистой, качественной продукции, которая будет соответствовать не только государственным, но и международным стандартам качества.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования подтверждают важность и необходимость технологического обновления производства для эффективного функционирования субъектов хозяйствования и развития экономики страны в целом.

Ключевые слова: технология, производство, обновления, технология производства, технологический процесс, предприятие.

УДК 338.22(1-22):330.322.1/.341.1

*Шаціло Н.І.,
к.е.н, асистент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Ткаченко К.В.,
к.е.н, асистент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Білоцерківський національний аграрний університет*

ПРИНЦИПИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ НА ЗАСАДАХ СТАЛОСТІ

Постановка проблеми. Сільські території є важливим фактором економічного зростання як країни в цілому, так і окремих її регіонів. До характерних ознак їх сучасного стану сільських територій можна віднести: високий рівень безробіття, низьку якість та доступність соціальних послуг, недостатній рівень благоустрою, а також економічні проблеми, які проявляються у недостатніх можливостях розвитку територій як господарських систем, а саме: старіння та відсутність інноваційної матеріально-технічної бази та виробничих потужностей, нерозвиненість виробничої інфраструктури, недостатній рівень диверсифікації економіки. Очевидно, що досягнення сталості сільських територій може бути забезпеченим на основі активізації інвестиційної діяльності та її цілеспрямованого розвитку, що вимагає обґрунтування складових системи управління інвестиційними процесами, де окрім розробки заходів стимулювання та оптимізації інвестиційних ресурсів важливе місце посідають питання обґрунтування принципів оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток сучасних методик оцінки ефективності інвестиційних проєктів зробили зарубіжні вчені: В. Беренс, В. Бочаров, Г. Бірман, П. Віленський, В. Ковальов, В. Лівшиць, Я. Мелкумов, Д. Норткотт, С. Смоляк та інші. Питання оцінки ефективності інвестиційних проєктів стали предметом досліджень українських економістів: Л. Бакаєва, І. Бланка, Я. Єлейко, А. Пересади, С. Реверчука, В. Федоренка, Г. Тарасюк та інших. Незважаючи на проведення глибоких і обґрунтованих досліджень з інвестиційної тематики, необхідним є обґрунтування принципів та формування комплексної системи оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів розвитку сільських територій.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування принципів оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів розвитку сільських територій на засадах сталості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, оцінка інвестиційних проєктів може відрізнятися за видами ефективності, за набором та ступенем достовірності вихідних даних та детальності їх опису, однак, незважаючи на істотні відмінності між типами проєктів та багатоваріантністю умов їх реалізації, оцінка ефективності проєктів та їх експертиза повинна проводитися за єдиною методикою, на основі урахування обґрунтованих принципів. Ці вимоги відносяться й до реалізації проєктів розвитку сільських територій.

Очевидно, що принципів підходи до оцінки проекту мають багато спільного, однак можуть мати відмінності у способах реалізації загальних принципів залежно від основної цілі, на досягнення якої вони зорієнтовані. У системі принципів оцінки можна виділити такі їх види: методологічні принципи – найбільш загальні, які відносяться до концепції оцінки ефективності проекту та практично не залежать від його специфіки; методичні принципи, які безпосередньо пов'язані із даним проектом, його специфікою, економічною та фінансовою привабливістю; операційні принципи, що сприяють уніфікації та оперативному розрахунку основних показників ефективності проекту.

Узагальнюючи наукові розробки зарубіжних та вітчизняних науковців, вважаємо, що при оцінці інноваційно-інвестиційних проектів розвитку сільських територій за умов дотримання вимог сталого розвитку доцільно у якості методологічних принципів розрахунку ефективності використовувати наступні: оцінку ефективності проводити протягом усього життєвого циклу проекту; враховувати фактор часу та найбільш істотні наслідки реалізації проекту в аспекті економічного, соціального та екологічного розвитку; принцип позитивного чистого грошового потоку та досягнення максимуму ефекту; співставність умов порівняння різних проектів; урахування впливу невизначеності та ризиків, що супроводжують реалізацію проекту [1; 2].

Якщо перелічені вище принципи оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проектів (ІП) досить глибоко вивчені науковцями, то принцип урахування всіх найбільш істотних результатів його реалізації не одержав необхідного вивчення. Так, ще Дж. Кейнс довів, що інвестиційні вкладення приносять мультиплікативний ефект, тобто вкладення в одну галузь зумовлюють за собою ріст і в інших сферах економіки [3]. Нині вже сформувався думка про те, що одним із фундаментальних принципів оцінки ефективності реалізації інвестиційних проектів є необхідність урахування наслідків його реалізації у суміжних та супутніх галузях економіки. Зокрема, приріст таких показників, як внутрішній регіональний продукт, податкові надходження та створення робочих місць у окремих секторах пропонується розраховувати через мультиплікатор, який передбачає кратне збільшення приросту доходу, зайнятості та споживання відносно приросту інвестицій.

Важливе місце мультиплікатору відводили Дж.М. Кейнс, С. Фішер [4], Р. Кан [5], а також його економічний зміст розглядав І. Ансофф [6]. Вітчизняні економісти також наголошують на врахуванні мультиплікатора для оцінки наслідків інвестування у конкретній галузі або сфері. Так, О. Б. Сливінська пропонує систему оцінювання ефектів інноваційно-інвестиційної діяльності у зерновиробництві [7, с. 23]; В.Ф. Гамалій, В.С. Сотніков запропонували підхід до оцінки інвестиційної привабливості регіонів через інтегральний показник, що враховує мультиплікативний ефект [8, с. 16]. Дерій Ж.В. розмежував підходи до оцінювання ефектів від інвестування у формування людського капіталу на рівні підприємства та загальнонаціональному масштабі [9, с. 19]. Отже, мультиплікатор може стати одним із критеріїв ефективності при прийнятті рішень щодо реалізації інноваційно-інвестиційних проектів у забезпеченні розвитку сільських територій.

Нині сільська місцевість розглядається як складна природно-господарська територіальна система, розвиток якої визначається в основному рівнем досконалості внутрісистемних інтеграційних зв'язків природного, економічного, соціального середовища та органів управління [10, с. 40]. На нашу думку, сталий розвиток сільської території – це цілеспрямований комплексний розвиток, який здійснюється всіма суб'єктами управління території та базується на ефективному використанні власного потенціалу, зорієнтованого на інтереси та задоволення потреб теперішніх та майбутніх потреб населення, а також сприятиме забезпеченню оптимального поєднання динамічного, стабільного та збалансованого функціонування і гармонізації соціальної, економічної та екологічної підсистем. При здійсненні інноваційно-інвестиційних проектів по досягненню сталого розвитку сільських територій необхідно враховувати, що сільська територія – це самосійна складна соціально-економічна система, яка складається із економічної, екологічної та соціальної підсистем, і одночасно є підсистемою більш високого ієрархічного рівня (частини країни, агломерації та ін.). Сталість сільської території залежить від збалансованості її внутрішніх підсистем (окремих елементів) та стійкості систем більш високого порядку, що необхідно враховувати при оцінці ефективності ІП. Дотримання системного підходу при оцінці ефективності реалізації ІП забезпечує всебічну оцінку впливу інвестицій на соціальні, екологічні, виробничі, економічні та інші види складових економічної системи «сільська територія», а також дозволяє одержати сукупний синергетичний результат, тобто передбачає безпосереднє урахування усіх факторів та високу точність оцінки.

Отже, з метою розвитку сільських територій, у т.ч. й відновлення територій, що перебувають у кризовій ситуації, подолання негативних соціально-еколого-економічних тенденцій, необхідним є вкладення інвестицій, форми та напрями яких повинні відповідати вимогам сталого розвитку. Нині процеси інвестування у розвиток сільських територій стримується такими чинниками: багатогалузеві сільськогосподарські підприємства є низькорентабельними, на відміну від високоспеціалізованих структур холдингового типу, зорієнтованих переважно на виробництво продукції рослинництва; прояв диспаритету цін в аграрному виробництві; низька привабливість сільської території для проживання (відсутність об'єктів соціальної інфраструктури, недостатність та неналежний стан житлового фонду та ін.); відсутність комплексної та системної політики інвестування у розвиток сільських територій.

Перелічені вище стримуючі чинники перешкоджають реалізації процесів вкладення інвестиційних ресурсів у розвиток сільських територій, однак інвестиційний процес на принципах сталості може бути забезпеченим за наступними напрямками: економічний напрям – розвиток виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств (модернізація існуючих та освоєння нових виробництв, диверсифікація економіки, підвищення конкурентоспроможності продукції та сільськогосподарських товаровиробників та ін.); соціальний напрям – забезпечення нормальних умов для життєдіяльності населення та створення нових робочих місць (розвиток інженерної та соціальної інфраструктури, розвиток мережі доріг, здійснення будівництва, проведення капітального ремонту житлового фонду і ін.); екологічний напрям – відновлення, підтримка та збереження родючості сільськогосподарських земель, охорона та відновлення об'єктів та складових навколишнього природного середовища, підтримка екологічної рівноваги. Усі ці напрями інвестування тісно пов'язані між собою, причому розвиток кожного із них передбачає й вплив на вектор розвитку інших, а пріоритетність кожного із напрямів у процесах вкладень інвестиційних ресурсів визначається специфікою території та досягнутим рівнем збалансованості розвитку економічної, екологічної та соціальної підсистем.

Так, на вході системи оцінки ефективності ІП розвитку сільської території надходить інформація про поточні та капітальні витрати, терміни реалізації проекту, виконавців, критерії ефективності проекту, а на виході – рішення про фінансування проекту. За умови обмеження фінансових ресурсів, обґрунтування управлінських рішень про вибір пріоритетних напрямів інвестування є першочерговим завданням (рис. 1).

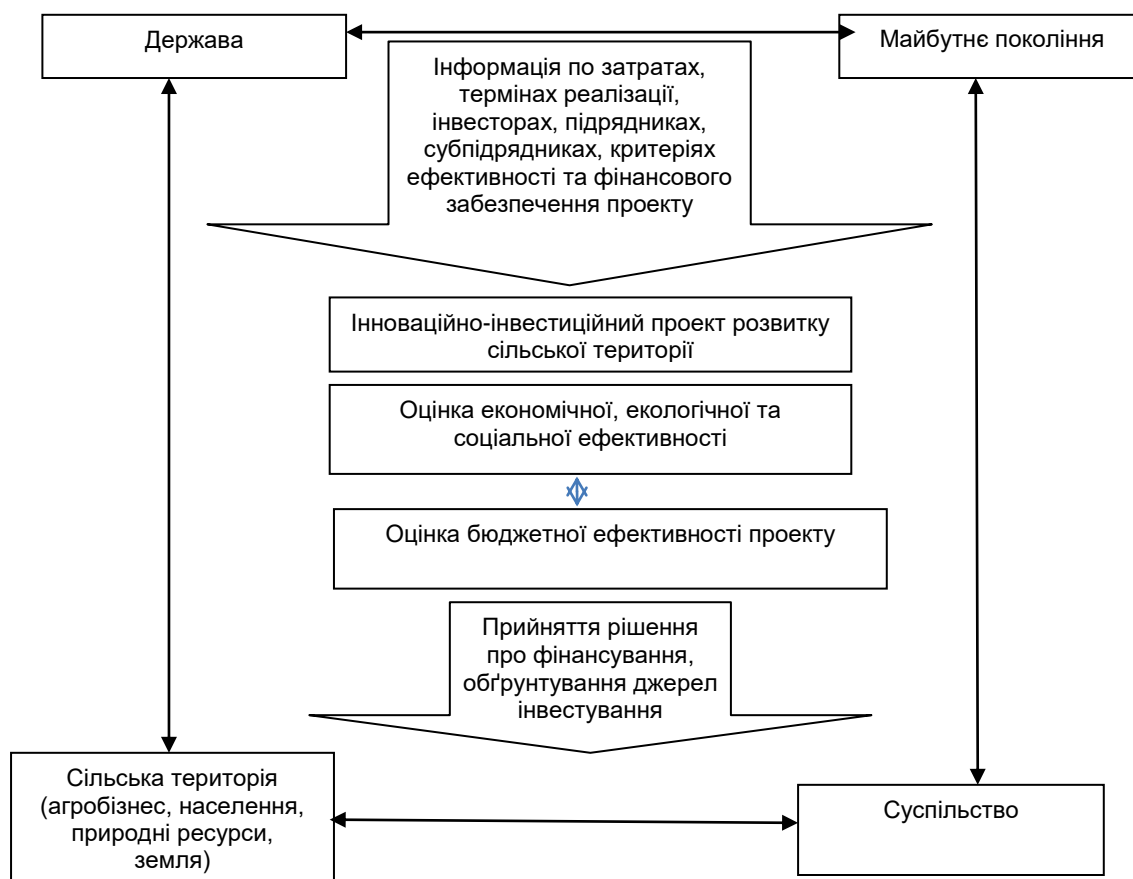

Рис. 1. Система оцінки ефективності інноваційно-інвестиційного проекту розвитку сільської території

Джерело: розроблено авторами

Отже, економічна система «сільська територія» взаємодіє із факторами зовнішнього середовища: агробізнесом, суспільством, державою, які переслідують реалізацію власних інтересів та цілей та можуть бути оцінені за допомогою певних нормативів (споживання основних видів продовольства, рівня середньорічного доходу та структури його розподілу й ін.).

Інвестиційний проект розвитку сільської території нами розглядається як єдність трьох підсистем: економічної, екологічної та соціальної. У межах кожної системи вирішуються власні цілі: економічні завдання включають зниження собівартості виробництва продукції; ресурсозбереження,

підвищення доходів; підвищення ефективності виробництва та ін.; екологічні завдання можна представити як зниження рівня забрудненості природного середовища, зниження рівня екологічного ризику та ін.; соціальні завдання характеризуються зниженням рівня захворюваності та смертності населення, підвищенням якості життя та ін. Очевидно, що зазначені вище завдання повинні бути покладені як засади процесу оцінювання ефективності ІП сільської території.

Вважаємо, що реалізація ІП, орієнтованих на сталий розвиток сільських територій, повинна базуватися на наступних принципах: оптимальність спеціалізації території – при виборі стратегії у рамках цієї системи необхідно чітко визначити найбільш ефективні та рентабельні галузі для цієї місцевості із урахуванням сформованого потенціалу, ринкових умов, регіональної специфіки, а також пріоритетів інвесторів; неперервність і довгостроковість – дії у рамках системи повинні мати неперервний і довгостроковий характер та здійснюватися в рамках стратегії розвитку; багатосуб'єктність – у процесах управління сталим розвитком сільських територій повинні брати участь не лише органи влади та інвестори, але й представники сільських громад, у тому числі з метою контролю та оцінки; багатооб'єктність – інвестиційні процеси повинні бути зорієнтованими як мінімум на декілька складових сталого розвитку сільських територій (наприклад, на виробництво та соціальну інфраструктуру; виробництво та мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище і т.д.); черговість та комбінування – необхідно визначити послідовність розвитку складових сталого розвитку сільських територій внаслідок обмеження ресурсів; ефективність та мінімізація – необхідно досягати максимальної ефективності використання інвестиційних ресурсів (як державних, так й приватних). Таким чином, дотримання вищезазначених принципів при оцінці ефективності інвестицій розвитку сільських територій дозволить врахувати специфічні особливості, у т. ч. потенціал та проблеми сільських територій; сформувати стратегію та пріоритети розвитку сільських територій; визначити коло інвесторів та узгодити їх інтереси із інтересами території; обґрунтувати механізми взаємодії та координації між суб'єктами системи; оптимізувати інвестиційний процес.

Розглянемо взаємозв'язок та взаємозалежність цілей та завдань у розвитку трьох підсистем, які необхідно врахувати при ідентифікації ефектів, що виникають при реалізації ІП, зокрема завдання підвищення якості життя сільського населення як макроекономічного показника, що характеризує сукупність соціальних, культурних та моральних цінностей. З точки зору економічного зростання «якість життя» включає у себе наступні складові: стан природного та соціального середовища проживання людини; стан умов праці та побуту; доступ до культурних цінностей; рівень задоволення потреб з охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення; правовий захист особистості. Зв'язок економічного росту та якості життя є неоднозначним та може бути дослідженим за двома напрямками при оцінці ІП. Вектор позитивного зв'язку є очевидним, оскільки економічний ріст орієнтується на підвищення рівня якості життя, однак негативний зв'язок простежується у процесах забруднення навколишнього середовища, підвищенні ресурсомісткості та «природомісткості» економічних процесів. Отже, принципи оцінки ефективності ІП розвитку сільських територій необхідно ідентифікувати в аспекті позитивного та негативного впливу як три складові підсистеми.

Відомо, що залежно від об'єкту оцінки розрізняють ефективність економічну (співвідношення затрат і ефекту проекту та його відповідність цілям і інтересам учасників, у грошовій формі); соціальну (співвідношення затрат та соціальних результатів проекту); екологічну (співвідношення затрат та екологічних результатів) [11]. Окремі науковці виділяють також фінансову та бюджетну ефективності, які також доцільно розглядати при оцінюванні ІП розвитку сільських територій [12].

Важливим завданням реалізації ІП у сільському господарстві є забезпечення раціонального природокористування, що розглядається нами як сукупність принципів, форм і засобів організації раціонального використання та відтворення природних ресурсів, збереження навколишнього середовища з метою забезпечення екологічної безпеки. Отже, досягнення раціонального природокористування на рівні реалізації ІП буде проявлятися у виконанні вимог і норм, які обмежують шкідливий вплив на навколишнє середовище; у забезпеченні раціонального використання природних ресурсів, їх відновленні, очистці води та шкідливих викидів в атмосферу; створенні високоточних засобів контролю та якості охорони навколишнього середовища.

При відборі ІП розвитку сільських територій обов'язковим є проведення оцінки їх впливу на навколишнє середовище. Із цією метою на початкових етапах розробки проекту доцільно розглянути питання, що пов'язані із охороною навколишнього середовища та природних ресурсів, вибрати альтернативні рішення. При розробці проектів до складу групи розробників необхідно включати фахівців різних профілів, що дозволить оцінити вплив економічних, соціальних та природоохоронних факторів. Це пояснюється тим, що один фахівець не спроможний провести комплексну оцінку економічних та екологічних наслідків впливу проекту, що вимагає об'єднання зусиль спеціалістів.

Складним залишається питання щодо вибору методу та оцінки збитків, які зумовлюються реалізацією ІП. Спочатку необхідно систематизувати позитивні та негативні прояви впливу проекту на навколишнє середовище, потім проаналізувати зміни у продуктивності чи якості навколишнього середовища. Фактори, що зумовлюють підвищення продуктивності, нескладно оцінити, однак зміни якості навколишнього середовища піддаються оцінці складно. Вважаємо, що нематеріальні наслідки

реалізації ІП на стан навколишнього середовища сільської території, доцільно оцінювати за допомогою опитування експертів.

Процес вкладення інвестицій у розвиток сільської території повинен забезпечувати задоволення потреб учасників інвестиційного процесу (інвесторів – в ефективності інвестицій, підрядників – в доході у вигляді прибутку, держави – у розвитку економічної системи) і, в кінцевому результаті, нести позитивний вплив на соціально-еколого-економічну ситуацію регіону і країни, де вони здійснюються. У зв'язку з цим вважаємо, що ефективність інвестицій повинна оцінюватися спеціальною комплексною системою показників. Так, ефективність інвестицій у розвиток сільських територій повинна ґрунтуватися на порівнянні фактично досягнутих результатів із показниками поставлених цілей.

Зазначимо, що розрахунок ефективності інвестицій доцільно проводити із урахування ефектів, що зумовлюються у економічній, соціальній та економічній підсистемах сільської території на основі використання вартісних і натуральних показників, а також інтегрального показника, який в динаміці зможе охарактеризувати досягнутий ефект від інвестиційної діяльності.

Дослідження ефективності інвестицій у розвиток сільської території ускладнені нестачею статистичної інформації. У зв'язку із цим система показників ефективності інвестицій може складатись із груп показників, які характеризують її вплив на різні складові сталого розвитку, вони будуть численними та залежати від цілей, напрямів здійснення інвестицій. Так, наприклад чисті інвестиції в розрахунку на одиницю площі сільської території та мультиплікатор їх дії вказують безпосередньо на ефективність процесів здійснення модернізації та інноваційний розвиток, враховують напрями диверсифікації їх реалізації та отриманням більшого доходу.

Якщо проводити оцінку ефективності ІП у сільськогосподарському виробництві, то серед показників економічної ефективності доцільно виділити фондівддачу та рентабельність засобів виробництва, які характеризують процеси відтворення. Продуктивність праці та оплата працівників сільського господарства свідчать про ефективність використання трудових ресурсів. Валова продукція у розрахунку на 100 га посівної площі визначає ефективність використання землі, що знаходиться у господарському обороті.

Заробітна плата працівників, показник співвідношення чисельності працівників до обсягу інвестицій в основний капітал, трудозабезпеченість (в умовах нестачі робочої сили на селі), коефіцієнт відношення заробітної плати до продуктивності праці та ін. дозволять оцінити соціальну ефективність. У ролі інтегрального показника даної групи пропонується використовувати середнє арифметичне між базисними темпами зростання показників групи.

Зазначимо, що відношення суми податків до обсягу інвестицій в основний капітал, відношення обсягу надходжень до бюджету в результаті інвестиційної діяльності до суми бюджетних коштів та наданих субсидій, спрямованих на реалізацію інвестиційних проектів, буде характеризувати бюджетну ефективність ІП у розвитку сільських територій.

Внаслідок нестачі статистичної інформації щодо оцінки екологічної ефективності інвестицій, необхідно проводити уточнення обсягу тих інвестицій в основні засоби, використання яких сприяє охороні та раціональному використанню водних ресурсів, охороні атмосфери, раціональному використанню земель. Тоді інтегральний показник ефективності інвестиційної діяльності може бути розрахований як корінь n -го ступеня із добутку базисних темпів зростання показників різних видів ефективності.

Необхідно зазначити, що нормативи, які сьогодні застосовуються під час екологічної експертизи інвестиційних проектів, лише побічно стосуються екології. Для прийняття рішення про розміщення об'єкта на певній території на практиці застосовується набір незв'язаних між собою нормативів, які не враховують комплексний вплив на навколишнє середовище. Загалом використовуються санітарно-гігієнічні нормативи - гранично допустимі концентрації, гранично допустимі викиди або дози шкідливих речовин. Слід зазначити, що вони не повною мірою відповідають вимогам екологічного нормування, а отже не можуть служити основою для захисту природних компонентів. По-перше, не для всіх джерел забруднення встановлені гранично допустимі концентрації. По-друге, відсутні ГДК для великої кількості поєднань різноманітних речовин. По-третє, ГДК одних і тих же речовин для рослин і тварин можуть бути істотно меншими, ніж для людини.

Сучасний стан розвитку економіки вимагає встановлення та беззаперечного дотримання екологічних обмежень і регламентів. Тому для ефективного реалізації інвестиційних проектів одночасно зі збалансованим розвитком території його розміщення крім гігієнічних норм повинні використовуватися екологічні нормативи, які мають комплексний характер, передбачають допустимі рівні впливу не тільки для людини, але і для екосистем і їх компонентів. Основною умовою реалізації даного постулату повинен стати принцип неперевищення техногенного навантаження на територію самовідновлювального потенціалу природного комплексу цієї території.

Кількісним критерієм ступеня збалансованості природного і виробничого потенціалів є показник екологічної техноємності території, що може бути виражений масою речовини, стандартизованої за небезпекою (токсичності) та представленої в енергетичному або грошовому вираженні. Екологічна техноємність окремої території об'єктивно дорівнює гранично допустимому техногенному

навантаженню, оскільки враховує біомасу і первинну продуктивність екосистем, ступінь пошкодження природного середовища, розподіл біомаси, енергетичне навантаження на територію і її соціальні характеристики, завдяки чому вона має стати основою для вимірювання асиміляційного потенціалу.

Показник екологічної техноємності території має бути законодавчо затверджений як норматив, що буде включатися до системи екологічного супроводу реалізації інвестиційних проектів. Такий підхід дозволить прогнозувати подальший розвиток інвестиційних проектів і розробляти заходи щодо запобігання деградації природного середовища під час їх реалізації.

Виходячи з викладеного вище, представляється доцільним застосовувати інтегральні екологічні нормативи, розроблені на основі енергетичного підходу, такі як екологічна техноємність території. Розрахунок екологічних нормативів необхідно здійснювати одночасно з санітарно-гігієнічними показниками на передпроектній стадії реалізації інвестиційного проекту. Для застосування територіальних екологічних нормативів необхідно створити інституційну базу та надійний інструментарій, що дозволить ефективно їх застосовувати. Методику визначення показника екологічної техноємності території необхідно включити в зведені методичні рекомендації по розробці природоохоронних розділів проектної документації.

Висновки з проведеного дослідження. Для повноцінного застосування і розрахунку інтегральних показників важливо проводити стратегічний аналіз території розміщення інвестиційних проектів і ранжувати її за показниками асиміляційного потенціалу. Така оцінка стане основою для співвідношення впливу від запланованої діяльності і можливостей природного комплексу до самовідтворення без виникнення незворотних змін в екосистемі. Це дозволить регламентувати діяльність з реалізації інвестиційних проектів і побудувати систему прийняття інвестиційних рішень на основі принципів сталого розвитку.

Бібліографічний список

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент : учебное пособие / И.А. Бланк. – Киев: Ника-Центр: Эльга-Н, 2002. – 448 с.
2. Ковалев В.В. Методы оценки инвестиционных проектов / В.В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 1998. – 144 с.
3. Кейнс Д. Общая теория занятости, процента и денег / Д. Кейнс. – М. : Гелиос АРВ, 2002. – 352 с.
4. Фишер С. Макроэкономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш. – М. : МГУ: ИНФРА-М, 1997. – 784 с.
5. Кан Р. Связь инвестиций домохозяйств и безработицы / Р. Кан. – М. : Юнити-М, 2004. – 228 с.
6. Ансофф И. Стратегический менеджмент / И. Ансофф. – СПб. : Питер, 2009. – 344 с.
7. Сливінська О.Б. Методичні підходи до аналізу економічної ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності зерновиробництва / О.Б. Сливінська // Агросвіт. – 2015. – № 9. – С. 22-26.
8. Гамалій В.Ф. Визначення інвестиційної привабливості регіонів України за допомогою трендових моделей / В.Ф. Гамалій, В.С. Сотніков // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2012. – Вип. 22, Ч.ІІ. – С. 14-18.
9. Дерій Ж.В. Модифікація методів оцінювання людського капіталу / Ж.В. Дерій // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2012. – № 4 (62). – С. 15-22.
10. Нагірна В.П. Сільська місцевість України у контексті трансформаційних процесів у аграрній сфері / В.П. Нагірна, Л.Г. Руденко // Український географічний журнал. – 2016. – № 2. – С. 39-47.
11. Варченко О.М. Методичні підходи до оцінки інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств / О.М. Варченко, О.В. Липкань // Інноваційна економіка. – 2016. – № 3-4. – С. 29-38.
12. Хобта В. М. Активізація і підвищення ефективності інвестиційних процесів на підприємствах : монографія / В.М. Хобта, А.В. Мешков, О.Ю. Попова ; НАН України, Ін-т економіки промисловості, ДНТУ. – Донецьк, 2005. – 343 с.

References

1. Blank, I.A. (2002), *Investitsionnyy menedzhment* [Investment Management], tutorial, Nika-Tsentr: El'ga, Kyiv, Ukraine, 448 p.
2. Kovalev, V.V. (1998), *Metody otsenki investitsionnykh proyektov* [Methods of evaluation of investment projects], *Finansy i statistika*, Moscow, Russia, 144 p.
3. Keynes, D. (2002), *Obshchaya teoriya zaynyatosti, protsenta i deneg* [General Theory Interest and Money], *Gelios ARV*, Moscow, Russia, 352 p.
4. Fischer, S. Dornbusch, R. (1997), *Makroekonomika* [Macroeconomics], Moscow State University: INFRA-M, Moscow, Russia, 784 p.
5. Kahn, R. (2004), *Svyaz investitsiy domokhozyaystv i bezrabortitsy* [Communications investment of households and unemployment], *Unity-M*, Moscow, Russia, 228 p.

6. Ansoff, I. (2009), *Strategicheskiiy menedzhment* [Strategic Management], Piter, SPb., Russia, 344 p.
7. Slyvinska, O.B. (2015), "Methodological approaches to the analysis of economic efficiency of innovation and investment activities of grain", *Agrosvit*, no. 9, pp. 22-26.
8. Gamaliy, V.F. and Sotnikov, F.S. (2012), "Definition of investment attractiveness of Ukraine's regions using trend models", *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, issue 22, part II, pp. 14-18.
9. Deriy, Zh.V. (2012), "Modification of methods for assessing human capital", *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*, no. 4 (62), pp. 15-22.
10. Nahirna, V.P. and Rudenko, L.H. (2016), "Rural Ukraine in the context of transformation in the agricultural sector", *Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal*, no. 2, pp. 39-47.
11. Varchenko, O.M. and Lypkan, O.V. (2016), "Methodological approaches to assessing the investment activity of agricultural enterprises", *Innovative economy*, no. 3-4, pp. 29-38.
12. Khobta, V.M., Mieshkov, A.V. and Popova, O.Yu. (2005), *Aktyvizatsiia i pidvyshchennia efektyvnosti investytsiinykh protsesiv na pidpriemstvakh* [Activating and improving the efficiency of investment processes in enterprises], monograph, NAN Ukrainy, In-t ekonomiky promyslovosti, DNTU, Donetsk, Ukraine, 343 p.

Шаціло Н.І., Ткаченко К.В. ПРИНЦИПИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ НА ЗАСАДАХ СТАЛОСТІ

Мета - обґрунтування принципів оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів розвитку сільських територій на засадах сталості.

Методика дослідження. В процесі дослідження використано загальнонаукові і спеціальні методи для вирішення поставлених завдань і отримання відповідних результатів, зокрема: метод логічного аналізу – при визначенні факторів впливу на ефективність інвестиційних проєктів; систематизації та узагальнення – при узагальненні сучасних методичних підходів до оцінки інноваційно-інвестиційних проєктів розвитку сільських територій; абстрактно-логічний – для теоретичних узагальнень та формулювання висновків дослідження.

Результати. Узагальнено принципи оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів. Визначено стримуючі чинники, що перешкоджають реалізації процесів вкладення інвестиційних ресурсів у розвиток сільських територій. Обґрунтовано принципи реалізації інвестиційних проєктів, орієнтованих на сталий розвиток. Доведено необхідність використання інтегральних екологічних нормативів при оцінці інвестиційних проєктів розвитку сільських територій, розроблених на основі енергетичного підходу.

Наукова новизна. Обґрунтовано механізм оцінки ефективності інноваційно-інвестиційного проєкту розвитку сільської території.

Практична значущість. Запропонований механізм оцінки інвестиційних проєктів розвитку сільських територій стане основою для співвідношення впливу від запланованої діяльності і можливостей природного комплексу до самовідтворення без виникнення незворотних змін в екосистемі. Це дозволить регламентувати діяльність з реалізації інвестиційних проєктів і побудувати систему прийняття інвестиційних рішень на основі принципів сталого розвитку.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційний проєкт, ефективність інвестиційних проєктів, сталий розвиток сільських територій.

Shatsilo N.I., Tkachenko K.V. PRINCIPLES OF ASSESSING THE EFFECTIVENESS INNOVATIVE AND INVESTMENT PROJECTS FOR THE DEVELOPMENT OF RURAL TERRITORIES ON THE PRINCIPLES OF SUSTAINABILITY

Purpose. The aim of the article is the substantiation of the principles for assessing the effectiveness of innovation and investment projects for the development rural territories on the principles of sustainability.

Methodology of research. General scientific and special methods are used during the study to solve the problems and get relevant results, in particular: the method of logical analysis – in determining the factors of influencing the efficiency of investment projects; systematization and generalization – in a synthesis of modern methodical approaches to evaluation of innovation and investment projects of rural development; abstract and logical – for theoretical generalizations and drawing conclusions of the study.

Findings. The principles of assessing the effectiveness of innovation and investment projects are generalized. Constraints that hinder investment processes realization of investment resources in rural development are defined. The principles of implementation of investment projects aimed at sustainable development are substantiated. The necessity of the use of integrated environmental standards in assessing investment projects of rural development, developed based on energy approach is revealed.

Originality. The mechanism for assessing the effectiveness of innovation and investment project of rural development is substantiated.

Practical value. The proposed mechanism for evaluation of investment projects for the development of rural territories will form the basis for the ratio of the impact of planned activity and possibilities to reproduce natural complex without incurring irreversible changes in the ecosystem. It will allow regulating the activity on the implementation of investment projects and creating a system of making investment decisions based on the principles of sustainable development.

Key words: innovative and investment project, efficiency of investment projects, sustainable development of rural territories.

Шацило Н.И., Ткаченко Е.В. ПРИНЦИПЫ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ НА БАЗЕ УСТОЙЧИВОСТИ

Цель - обоснование принципов оценки эффективности инновационно-инвестиционных проектов развития сельских территорий на базе устойчивости.

Методика исследования. В процессе исследования использованы общенаучные и специальные методы для решения поставленных задач и получения соответствующих результатов, в частности: метод логического анализа - при определении факторов влияния на эффективность инвестиционных проектов; систематизации и обобщения - при обобщении современных методических подходов к оценке инновационно-инвестиционных проектов развития сельских территорий; абстрактно-логический - для теоретических обобщений и формулирования выводов исследования.

Результаты. Обобщены принципы оценки эффективности инновационно-инвестиционных проектов. Определены сдерживающие факторы, препятствующие реализации процессов вложения инвестиционных ресурсов в развитие сельских территорий. Обоснованы принципы реализации инвестиционных проектов, ориентированных на устойчивое развитие. Доказана необходимость использования интегральных экологических нормативов при оценке инвестиционных проектов развития сельских территорий, разработанных на основе энергетического подхода.

Научная новизна. Обоснован механизм оценки эффективности инновационно-инвестиционного проекта развития сельской территории.

Практическая значимость. Предложенный механизм оценки инвестиционных проектов развития сельских территорий станет основой для соотношения влияния запланированной деятельности и возможностей природного комплекса к самовоспроизведению без возникновения необратимых изменений в экосистеме. Это позволит регламентировать деятельность по реализации инвестиционных проектов и построить систему принятия инвестиционных решений на основе принципов устойчивого развития.

Ключевые слова: инновационно-инвестиционный проект, эффективность инвестиционных проектов, устойчивое развитие сельских территорий.

УДК 330.341.1

Бібен О.І.,
асистент кафедри економічної теорії
та економіки сільського господарства,
Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Постановка проблеми. Реалізація інноваційного потенціалу агропромислового виробництва має сприяти досягненню продовольчої безпеки, розширенню експортного потенціалу аграрної сфери, зростанню ресурсної ефективності, зниженню ступеня навантаження на ті природні ресурси, які використовує галузь. Дані цілі сприятимуть і розвитку національної економіки, екологічній сфері та незалежності держави. В національній економіці й науковому співтоваристві відсутній загальноприйнятий комплексний підхід до формування показників ефективності використання інноваційного потенціалу, ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності чи визначення стану інноваційного розвитку. Більшість вчених віддають перевагу ресурсному підходу, який визначає інноваційний потенціал в якості сукупності необхідних матеріальних, інтелектуальних, інформаційних, науково-технічних, фінансових та інших ресурсів для здійснення інноваційної діяльності. Безсумнівно, ресурси це основа формування інноваційного потенціалу, але ресурсний підхід, на наш погляд, не відбиває його змістовну сутність, адже в такому трактуванні він визначається тільки їх наявністю і не залежить від способу їх використання. Вважаємо, що на сучасному етапі розвитку інноваційної теорії та з огляду на загальні потреби інноваційного розвитку агропромислового виробництва розглядати сутність й структуру інноваційного потенціалу необхідно з позицій системного підходу. Представлення інноваційного потенціалу у вигляді системи дозволяє поглиблено виявити його сутність, структуру, а також взаємодію й взаємообумовленість структурних елементів, що сприяє розвитку інноваційного потенціалу та можливостей підприємств галузі у інноваційній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підходи до трактування інноваційного потенціалу вирізняються контекстом дослідження, методологією, рівнем формування й використання потенціалу